

DOCUMENT

Tot i que estan pràcticament extingits al nostre país, els llops reapareixen de tant en tant per realimentar l'imaginari popular, que sempre els ha tingut presents.

Diversos experts expliquen quina és la situació d'aquest animal i quines llegendes ha generat.

Llops

52 D'ACÍ A DEMÀ
Vicent Uriós

54 LA FAMÍLIA
Albert Masó

55 MALA FAMA
J. D. Doménech

57 HISTÒRIES DE LLOPS
Martí Domínguez

ALBERT MASÓ

Llops

D'ací a demà

El llop ha estat, juntament amb l'ós, el principal depredador amb què ha coexistit l'home en la conca mediterrània, però, a diferència de l'ós, la seua capacitat d'adaptació li ha permès mantenir poblacions importants fins al segle passat en una gran majoria de territoris. El llop ocupa l'àrea geogràfica més àmplia per a un mamífer salvatge fora dels tròpics. Aquesta àmplia distribució ha dut a la descripció de nombroses subespècies, que han arribat fins a vint-i-quatre a Nord-amèrica i fins a setze a Euràsia. Ara bé, els últims estudis basats en la variabilitat de l'ADN del llop han trobat una gran uniformitat genètica, per la qual cosa la majoria de subespècies no s'accepten.

A la península Ibèrica s'han descrit dos subespècies: *Canis lupus signatus* (Cabrera, 1907) i *Canis lupus deitanus* (Cabrera, 1907). Tot i això, alguns autors moderns no les han pres en consideració. *Canis lupus deitanus* es va descriure sobre la base de sols dos exemplars capturats a Moratalla (Múrcia), que s'exhibiren a la casa de fires del Retiro, a Madrid. Com que estaven vius, no es pogueren prendre mesures cranials i no se'n conservaren les restes. Des de llavors s'han capturat exemplars amb les mateixes característiques ressenyades per Cabrera: "Petits, d'aspecte xacaloide i de color més brillant que els exemplars del Nord", característiques, però, que poden ser degudes a una malnutrició o a la captivitat. En l'actualitat cap autor considera el *Canis lupus deitanus* com a subespècie. Pel que fa al *Canis lupus signatus*, sí que trobem diferències respecte a la

resta de llops europeus, i creiem que s'ha de considerar la subespècie a què pertany el llop ibèric.

Regressió de les poblacions del llop i últimes dades al País Valencià. El llop s'estenia uniformement per tota la península Ibèrica, i, segons diuen les cròniques, de manera bastant abundant fins fa aproximadament dos segles, moment que l'escopeta —que s'implantà àmpliament a l'estat espanyol com a mitjà de caça al segle XVI— començà a ser eficaç. Al segle XIX es començaren a utilitzar els verins, tot i que els únics que eren efectius eren la nou vòmica o l'extracte d'aquesta, l'estrícina, que és el mètoide que definitivament els va fer fora de la meitat oriental de la península i deixà les poblacions reduïdes als míseros nombres actuals. La població s'ha reduït a un gran nucli en el nord-est, comprès per Galícia, Astúries, Cantàbria, Castella, Lleó i petites poblacions aïllades d'Extremadura i Sierra Morena. Actualment la població de Sierra Morena pot ser que ja estiga mig extingida.

Al País Valencià els llops encara eren abundants al segle XVIII, tot i que al segle XIX, moment en què començaren a desaparèixer de quasi pertot arreu, el seu nombre ja començà a disminuir. Els seus últims reductes foren la Tinença de Benifassà (Baix Maestrat), Cortes de Pallars (Vall de Cofrents) i a l'interior del sud del País Valencià, llocs, però, on al principi del segle XX definitivament ja no en quedaven, tot i que la seua presència queda encara reflectida abundantment en la toponímia, tal com es descriu en els altres articles. Cal des-

tacar pobles com Fredes, en el municipi de la Pobla de Benifassà (Baix Maestrat), en què es tancaven totes les portes d'accés al poble perquè els llops no pogueren entrar.

El 1953 es matà un llop a Sinarques (Serrans), però ja era un exemplar poc usual, atès que, com hem dit, des del segle passat la seua presència no era habitual. El 1987 se'n matà un altre exemplar a Morella (Ports), que també era mascle, i d'un any i mig. Açò ens fa pensar en una possible típica dispersió juvenil, és a dir, una dispersió de llops molt allunyada de les zones més properes de cria, com ara la serra de la Demanda, a Burgos. En els últims anys, l'abandonament de les poblacions rurals, per part de l'home, i la recuperació de les poblacions per cabirols ha propiciat una certa extensió de la població del llop.

La població actual de llops a l'estat espanyol és d'uns dos mil cinc-cents exemplars, després d'haver-se recuperat durant els anys setanta. La densitat es pot situar entre 1,4 i 3 llops per a cada cent quilòmetres quadrats.

Ecoetologia del llop. L'alimentació del llop als Països Catalans varia lògicament segons les zones, però podem concloure que, en els llocs on existeixen molts cabirols o porcs senglars, aquests constitueixen la principal aportació alimentària, en les zones més marginals o de colonialització recent, és el bestiar el que ocupa el lloc més destacable. Quant al bestiar, cal destacar que en els estudis que hem dut a terme, s'ha demostrat que si bé en molts casos suposa fins a una quarta part de la biomassa consumida, aquesta ho ha estat com a carronya i no després d'un atac. S'ha de tenir en compte que la mortalitat natural d'un ramat oscil·la entre el 5 i el 8%, excedent que és, de fet, el que consumeixen els llops. Els manats de llops ibèrics es componen fonamentalment de grups d'entre tres i set exemplars, nombre que és òptim per poder caçar un cabirol i repartir-se'l.

A Nord-amèrica els grups poden ser de fins a vint exemplars, ja que allí poden caçar preses voluminoses, com ants, per a la caça dels quals cal un

El llop s'estenia uniformement per tota la península ibèrica, de forma bastant abundant fins fa dos segles

nombre important de llops. Per aquesta mateixa raó, a Aràbia els llops són gairebé solitaris, ja que s'alimenten de preses petites o carronya.

Segons els estudis que es realitzaren amb tècniques de radorastreig a la fi dels anys vuitanta, es demostrà que els llops comencen la seua activitat a la posta del sol, tenen la màxima activitat cap a la una o les dos de la matinada i, després d'un període de descans, que oscil·la entre dos o quatre hores, comença un nou període d'activitat que sol acabar cap a les vuit del dematí.

La distància mitjana recorreguda per dia és d'uns deu quilòmetres, tot i que hi ha dies que no es mouen gens –possiblement perquè estan a prop d'una presa–, o altres que en poden recórrer més de quaranta.

Relacions amb l'home. Aquest sempre és un aspecte important de l'estudi dels llops, tant per tractar la història d'una espècie com per estudiar-ne les perspectives de futur. Certament, les relacions del llop amb l'home, des que aquest es va fer sedentari, agricultor i ramader, ha estat una forta competència i en molts casos d'una lluita unilateral molt forta, a mort, podríem dir. Diem unilateral perquè els casos d'atacs de llops a homes han estat sempre una cosa molt excepcional, tan com el cas de les llobes que han adoptat nens abandonats, com fou el cas, per exemple, de dos germanes índies, trobades al principi dels anys vint, o com la història que es narra dels mítics Ròmul i Rem, fundadors de Roma.

Pel que fa als atacs a la ramaderia –la majoria a ramats–, cal tenir en compte que, segons les dades registrades, la majoria es donen en casos que els ramats estan o poc o gens vigilats. Aquesta dada és important perquè la tendència actual, i per la qual, mor el món rural, s'inclina cap a la ramaderia de pastors "de ciutat", els quals mantenen les explotacions agropecuàries exclusivament per rebre les subvencions de la UE, i deixen els ramats solts tota la nit sense que cap pastor els guardi. Aquest tipus de ramaderia comporta que es facen desaparèixer tots els llops de la zona (perquè no ataquen el bestiar), cosa

ALBERT MASO

que ja es dona al País Basc. Si es té en compte que la rendibilitat d'aquestes explotacions és mantinguda per tots els ciutadans amb els impostos, es podria exigir perfectament que s'utilitzaren mètodes més tradicionals que permeten la conservació del llop.

Per exemple, es podrien apujar les subvencions, ajudes econòmiques i suport tècnic a les zones on hi ha més llops, de manera que així es poguera dur a terme una cura adequada del ramat. i mantenir per tant els llops, amb la qual cosa, a més, es contribuiria al manteniment de la funcionalitat de races de gossos tan interessants com el mastí dels pirineus, les quals també s'estan perdent.

El futur dels llops al País Valencià. L'augment de poblacions de fitòfags salvatges en les últimes dècades al País Valencià, principalment la cabra salvatge o el cérvol, podria fer viable el retorn del llop a les zones del nord (Ports, Baix Maestrat...). Per a això, però, s'haurien de donar les circumstàncies següents: en primer lloc, hauria d'haver-hi una aparició natural, per excedents d'una població, que hipotèticament s'instal·lara cap a la zona de Terol, on actualment sí que es donen les condicions necessàries per a la seua presència; en segon lloc, i tenint en compte totes consideracions anteriorment esmentades, el pes dels llops no hauria de recaure en els ramaders, aquests haurien de tenir més subvencions per a la protecció dels ramats (i així també dels llops) i hi hauria d'haver un nombre considerable de fitòfags salvatges per poder mantenir el llop. Aquesta última condició, malauradament, no es dona de cap de les maneres, atès que el cabirol, la principal presa en què es basen les poblacions del llop, sols té presència al nord del País Valencià.

Per tant, en l'actualitat no hi ha cap de les circumstàncies necessàries per a l'aparició del llop, però tampoc s'ha de descartar que a mitjà termini es puguin donar. En aquest cas, caldria llavors un nou estudi de la situació.

Vicent Uriós

Llops

La diversitat del llop: espècies i subespècies

La família

Es parla de molts tipus de llops: el llop vermell, el dels boscos del Canadà, el de les estepes, el de la tundra euroasiàtica, el de les praderies..., i així fins a prop d'un centenar. Però un centenar d'entitats biològiques diferents? No, en absolut: mig centenar de noms de llops. Per començar, cal aclarir que només hi ha dues espècies: el llop vermell (*Canis rufus*), que viu exclusivament al sud dels Estats Units i es troba en perill d'extinció, i el llop gris (*Canis lupus*). Aquest darrer és el comú, està estès per gran part de l'hemisferi nord –Europa inclosa, evidentment– i s'ha diversificat molt.

Tanmateix, una cosa és la indiscutible variabilitat que presenta, atesa la immensa àrea geogràfica que ocupa, i una altra que siguin biològicament correctes la gran quantitat de subespècies, races i formes que se n'han descrit. Per donar un exemple de la desmesura en descriure i batejar qualsevol diferència citarem el cas d'un zoòleg que el 1945 documentà vint-i-quatre "subespècies" diferents..., i només a Amèrica del Nord!! Quantes n'hagués documentat si hagués estudiat el llop en tota la seva distribució?

La veritat és que la major part de les subespècies descrites no són vàlides perquè no compleixen els requisits mínims, ja que es basen en detalls insignificants –i sovint no constants a tota la població– o en peculiaritats del comportament. És el cas dels llops d'Iran, que gairebé no udolen i cacen en solitari o en grups molt reduïts.

A mesura que avança l'estudi i el coneixement de les nombroses poblacions de llops i de llur diversitat, s'eliminen més subespècies, i es deixen només les que es fonamenten en una base diferenciadora de suficient entitat. Per seguir amb el cas d'Amèrica del Nord, direm que actualment només es reconeix una part mínima de les vint-i-quatre subespècies esmentades. Es considera, per exemple, el llop mexicà (*Canis lupus bailey*) –per cert, molt amenaçat– i el de les praderies (*Canis lupus nubilus*), conegut perquè seguia les enormes manades de bisons en els seus desplaçaments per la infinita praderia americana, i que actualment està gairebé extingit. També se'n poden diferenciar dues races: la de tundra i la de bosc (el conegut *timber wolf*). A l'Europa meridional viu *Canis lupus signatus*, la subespècie a què pertanyen els de la península Ibèrica.

Com a conclusió, hom pot dir que el llop és una espècie que presenta una gran diversitat morfològica i de comportament, tot i que, malgrat aquesta afirmació, probablement no existeixen gaire més de mitja dotzena (o d'una desena) d'autèntiques subespècies a tot el món. Ni tan sols el famós llop àrtic –amb el seu morro i orelles petites i el pelatge blanc i espès– és una bona subespècie, tal com ha demostrat el gran especialista David Mech.

Albert Masó

Departament d'Ecologia, Universitat de Barcelona

El llop presenta una gran diversitat morfològica i de comportament. No hi ha més d'una dotzena de subespècies